

Рецензия

за дисертационен труд на тема

„Политическата комуникация в цариградския периодичен печат на българите през 70-те години на XIX век”

на Десислава Андреева Енева, докторант на самостоятелна подготовка за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

по професионално направление 3.5.Обществени комуникационни и информационни науки (Журналистика - История на българската журналистика)

научен ръководител: доц.д-р Здравка Константинова

На основание на Заповед №РД 38-354/09.07.2014 на ректора на Софийския университет „Св.Кл.Охридски” за включване в състава на научно жури за провеждане на защита

Рецензент: доц. д-р Луливера Кръстева, председател на научното жури съгласно решение на членовете на научното жури от 16.07.2014

катедра”История и теория на журналистиката”

Предложеният за защита дисертационен труд на тема : ”Политическата комуникация в цариградския периодичен печат на българите през 70-те години на XIX век” е посветен на проблем, който е изследван и от историци, и от медиависти, и по който има значителен брой публикации. От гледна точка на политическата комуникация също има не малко проучвания, но Десислава Енева се е опитала да надгради комплексното третиране на обществено-политическата роля на възрожденския печат и неговите свръхфункции при изграждането на възрожденската публичност.

От този интердисциплинарен ъгъл темата не е била достатъчно обект на научно проучване в българската изследователска литература. Използването на класически и модерни обяснителни теории за политическата комуникация и социалната роля на медиите дава нов поглед

върху изворовия материал, върху възрожденската журналистика и нейната политическа концептуалност, върху ролята на периодичния печат при изграждането на политическо мислене и политическа култура у българите. Това изследване е от полза особено за политическата рамка, в която пребивава колективното Аз, за политическата медийна рефлексия като предпочитание към определени политически теми, като обективизиране на образа на политическия и идейния противник, нещо много съществено от съвременна гледна точка.

В структурно отношение представеният труд е разработен в три глави, увод, заключение, библиография, приложения – в общ **обем** от 497 страници. Приложени са две схеми, първата е свързана с функционалната политическа парадигма на възрожденския печат. Втората, представлява типология на политическия дискурс на изследваната преса.

Отделно в **самостоятелно приложение** в обем от 83 страници е представен регистър на 165 лексеми от медийно позиционирания политически речник- политически понятия и категории, употребени в цариградския печат (1869-1977 г.)

Библиографията включва 340 заглавия на 268 автори на кирилица – български и руски, 28 на латиница. Източниците обхващат още 11 архивни фонда, 21 документа и мемоари, 12 справочни издания. Цитираната библиография показва интердисциплинарния характер на проучването и е предпоставка за познаване на проблема.

В дисертационния труд са представени **резултати** от направен многопластов анализ на текстове в общо около 2000 броя на 10 възрожденски вестника, излизали 70-те години на XIX век. Емпиричното изследване проследява медия дискурса на моделиране на политическа информационност и публичност. Подобен род изследвания мотивират своята актуалност поради късата ни обществена памет.

Актуалността на проблема за политическата комуникация, за връзката между медиите и политическите процеси, проблематизирането на различни модели на политическа комуникация и преодоляване на ефектите от негативните им влияния върху общественото съзнание е от съществено значение за общество в преход. Въпреки че няма пряка връзка между съвременната медийна практика и онази от 70-те години на XIX век, проекцията на проблематиката за политическата комуникация и нейните социални ефекти имат доста общ генезис, общи препратки между ролята на възрожденската журналистика в процеса на политическа консолидация и ролята на медиите в ситуацията, в която се намираме днес.

Очертана е една проблематика с различни сечения на анализ и възможности за интерпретация. Дисертационният труд е задълбочено тълкуване на цариградската преса като фактор за повишаване на гражданската и политическа култура на българина, като водещ елемент в обществените процеси на консолидация и идентификация.

Дисертационният труд е **структуриран логично**. Има равнопоставеност между отделните части на разработката.

В увода са изведени: предмет, цел, водещи задачи, разработеността на проблема, обекта, ограничения, подчертан е комплексният интердисциплинарен характер на методологията. И на тази база е формулирана **тезата**, която защитава трудът: че медийният дискурс във възрожденския вътрешен печат е сложно и многоаспектно по форма и съдържание явление, което изпълнява както традиционни, така и специфични политически роли, съобразно обществената ситуация на политическо мобилизиране и на медийна политическа култура.

Целта и задачите на дисертационния труд са ясно формулирани и добре защитени. Водещата задача на изложението е представяне на възрожденския вестникарски дискурс като основен, "видим" компонент от политическия живот на нацията. (с.6). Разгледани по-детайлно задачите на

изследването преследват аналитични резултати в следните направления: изследване същността на политическата комуникация и политическия дискурс в тяхната връзка с политическата култура, детайлно разглеждане на функционалния портрет на възрожденската преса, анализ на политическата комуникация в съдържателен план.

Предмет на изследването е проучването на медия дискурса в цариградската преса като фактор за повишаване на гражданската и политическата култура на българина(с.5). Емпиричното изследване включва цариградските издания „Турция”, ”Македония”, ”Право”, ”Напредък”, ”XIXый век”, ”Век”, ”Ден”, „Източно време” ,”Цариград”, ”Сутрина”.

Дискурс анализът, в съчетание с контент–анализ и системния метод са **водещият инструментално-методологически апарат** при реализирането на приложно-практическата задача на дисертационния труд - съставянето на каталог на регистрираните политически категории, употребявани в изследваните вестници.

Първа глава в обем от 167 страници и 4 подглави е посветена на теоретично, структурно и съдържателно осветляване на политическата комуникация и политическия дискурс в изследването на българската възрожденска преса. Направен е биографичен и функционален портрет на изследваните издания. Маркиран е проблемът за политическата легитимация на възрожденската преса, за медийните визии през Възраждането в парадигмата на закона, цензура и форми на противодействие (вестникарският *Ludens*). Очертан е периметърът от теми и проблеми, които са дискурсивни индикации за оформяне на гражданско съзнание и политическа социализация.

В теоритичен план е анализирано функционалното влияние на политическите послания, на манипулативните техники, на критическия дискурс анализ и пр.

Втора глава проследява политическата комуникация в съдържателен план като информационни и интерпретативни модели на политиката. Очертани са в 144 страници измерения на политическото в цариградския вестникарски дискурс, като е акцентирано върху политическата авторефлексия на обществото. Открити са политически проекции на националния образ, територизация на националното и пр. Авторката подчертава, че в очите на българските възрожденци политическата комуникация е въпрос на заинтересованост – към държава, институции и т.н. Разглежда се политиката като начин за себеразбиране и самооценка. Най-същественото в тази част е опитът за реконструкция на медийния политически речник на българите през 70-те години на XIX век, което е приложният резултат на труда.

Трета глава, в 136 страници с 5 подглави е концентрирана върху специфики и похвати на политическа сугестия в медийното съдържание: манипулативни особености на политическия език. Открити са емотивни измерения на политическата комуникационна практика. Маркиран е и проблемът за слуха като особена комуникационна стратегия в политическия разговор и т.н. Десислава Енева се спира и на авторството и анонимността на политическия медия текст. Систематизирани са „игровите стратегии на контравласт”- на противодействие на антикомуникационната политика на официалната власт. Направените изводи очертават, че манипулативните проявления на медийното поведение са насочени към официалната власт. Изследователската база, върху която се надгражда проучването чрез интердисциплинарен подход, е в посока значението на възрожденския печат и неговите свръхфункции, като публичност и политическа комуникация. Изследването е опит да се пресрещнат три сфери - политика, език и медии, положени в темпоралните рамки на съответната епоха.

Постижения на труда

Като цяло бих искала да отбележа, че това е първо по рода си изследване у нас, което обхваща в такава пълнота политическата комуникация в цариградския периодичен печат на българите през 70-те години на XIX в.

Проблемно-тематично е систематизиран сериозен обем публикации, което позволява да бъдат класифицирани и подчертани политическите функции на цариградската преса. Част от цитираните текстове до този момент не са били в обсега на научния интерес като характеристика на общественото съзнание и възрожденската политическа култура в този период.

Анализът на емпиричните данни очертава типология на политическата комуникация във възрожденската преса и възможностите на медиите да влияят върху обществената политическа култура. Десислава Енева подчертава, че журналистиката от този период е с най-висок кредит на доверие сравнение с пресата от други напред във времето периоди.

Научните и приложните резултати и приноси са ясно формулирани и изведени в две посоки - изследването разширява съществуващите културно- исторически концепти за взаимовръзката народ- елит- периодичен печат, държава-политическа сфера на базата на богат емпиричен материал за начина по който възрожденската преса отразява политическата действителност и моделира представата за нея. Втората посока е: работата върху две главни тематични ядра на изследване: историческото развитие на функциите на възрожденската българска журналистика и на политическата комуникация в социологически, социологизиращ културологичен план.

Докторантът има **15 публикации по темата** на дисертацията(една от тях е под печат) и участие в една международна и в шест национални научни конференции.

Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертационния труд.

Критични бележки и предложения

Бих отправила следните препоръки, които могат да намерят своето място при едно последващо и още по-задълбочено развиване на тази тема, а именно: да се обърне по-голямо внимание на манипулативната функция на медиите.

Основните ми бележки са: по отношение: на **инструментално-методологическия апарат** - има прекалено подробно изброяване на различни методи. Подчертава се че изследването се основана на:” метода на наблюдение, сравнително-историческия и когнитивния методи, както и метода на дискурс анализа, съпътстван от риторичен анализ и интерпретативен анализ.” (с.12). Цитирана е и методологията на системния и структурно-функционалния анализ в автореферата (с.14) , а в увода тя не е посочена, а и не е напълно реализирана в настоящия труд, което не го омаловажава. В него доминиращ е дискурс анализът.

Добре е да се прецизира употребата на някои термини и където може да се изчистят чуждиците, тяхната прекономерна на места употреба е в разрез донякъде със същността на тезата на труда за ролята на медия дискурса за формиране на национално самосъзнание.

Би могло да се открие по-ясна авторска систематизация, особено в първа глава, а по отношение на трета глава да се направи систематизация тематично по показатели. Сега тя е изведена като политика на вестника, политика към вестника и чрез вестника. Една тематична систематизация на базата на контен анализ по определени показатели, би подчертала още повече според мен аналитичните способности на докторанта.

Прави впечатление , че Десислава Енева е взела под внимание направените препоръки по време на вътрешната защита и ги е отразила в текста.

Бих препоръчала трудът да се публикува, като в бъдещата публикация би могло да се допълни първа глава с терминологичен преглед, който да представи по-уплътено съществуващите концепции за политическата комуникация и дискус, за връзката между медиите и политическите процеси, за отразяването на политическата действителност и моделираната представата за нея.

Въз основа на всичко отбелязано дотук, считам, че представеният за защита труд би представлявал интерес и за историци, и за журналисти, и за политолози.

Независимо от някои критични бележки, убедено смятам че трудът притежава безспорни качества на завършен научен продукт с точно дефинирани теоритико и приложими приноси; задълбочен, целенасочен и последователен анализ; което ми дава основание да дам своята **положителна оценка** с оглед присъждането на Десислава Андреева Енева на образователната и научна степен „доктор”.

05.09.2014

доц.д-р Л.Кръстева